

2021

SANSKRIT — HONOURS

Paper : CC-13

(Indian Ontology and Epistemology)

Full Marks : 65

The figures in the margin indicate full marks.

*Candidates are required to give their answers in their own words
as far as practicable.*

सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं संस्कृतभाषया देवनागरीलिप्या च देयम्।

Section – A

Unit : I & II

(Marks : 12)

1. (a) अधोलिखितयोः कस्यचित् एकस्योत्तरं देयम्। 12×1
- (i) भारतीयदर्शने एकात्मवादस्वरूपं यथामति आलोच्यताम्।
- (ii) भारतीयदर्शने वस्तुवादस्वरूपं यथामति आलोच्यताम्।
- अथवा,**
- (b) अधोलिखितेषु षट्प्रश्नानामुत्तरं लेखनीयम्। 2×6
- (i) दर्शनशब्दस्य कोऽर्थः?
- (ii) ब्रह्मणः स्वरूपं किम्?
- (iii) सांख्यदर्शने दुःखं कतिविधम्?
- (iv) सांख्योक्तः सत्कार्यवादः को भवति?
- (v) अर्थापत्तिः का भवति?
- (vi) के अनेकान्तवादिनः?
- (vii) वेदान्तशब्दस्य कोऽर्थः? वेदान्तदर्शनस्य भित्तिः का भवति?
- (viii) आस्तिकः नाम कः? कानि तावद् आस्तिकदर्शनानि?
- (ix) न्यायदर्शने कतिसंख्यकानि प्रमाणानि स्वीकृतानि?

Please Turn Over

Unit : III
(Marks : 8)

2. अधोलिखितेषु द्वयोः टीका लेखनीया।

4×2

- (a) असत्कार्यवादः।
- (b) विवर्तवादः।
- (c) स्वभाववादः।
- (d) परिणामवादः।

Section – B

Unit : I & IV
(Marks : 8)

3. अधोलिखितेषु कस्यापि द्वयस्य टीका लेखनीया।

4×2

- (a) उत्क्षेपणम्।
- (b) गन्धः।
- (c) लक्षणदोषाः।
- (d) संस्कारः।

Unit : III
(Marks : 12)

4. (a) द्रव्यलक्षणं किम्? तत् कतिविधम्? कानि च तानि? दशमद्रव्यं के कथं च स्वीकुर्वन्ति? दशमद्रव्यखण्डनं कया युक्त्या कृतम्?

2+2+3+5

अथवा,

(b) आत्मनः लक्षणं किम्? आत्मा किं देहेन, इन्द्रियेण, मनसा अभिन्नः? तर्कसंग्रहमवलम्ब्य जीवात्मपरमात्मनोः भेदः निर्णयः।

3+3+6

Section – C

Unit : I & II
(Marks : 15)

5. (a) तर्कसंग्रहमतमनुसृत्य कारणलक्षणं व्याख्येयम्। दृष्टान्तप्रदर्शनपूर्वकं तस्य भेदाः उल्लेखनीयाः। कारणेन सह करणस्य को भेदः?

6+3+3

अथवा,

(b) अनुभवः कः? अनुभवः कतिविधः भवति? यथार्थानुभवस्य लक्षणमुल्लिख्य तस्य भेदाः अपि आलोचनीयाः।
3+2+7

6. त्रयाणाम् रिक्तस्थानपूरणं कर्तव्यम्। 1×3

- (a) सर्वव्यवहारहेतुः _____ बुद्धिर्ज्ञानम्।
 (b) असाधारणं _____ करणम्।
 (c) संस्कारमात्रजन्यं ज्ञानं _____।
 (d) _____ तत्प्रकारकोऽनुभवोऽयथार्थः।
 (e) प्रमायाःकरणम् _____।

Unit : V & VI

(Marks : 10)

7. (a) अधोलिखितेषु द्वयोः व्याख्या कार्या। 5×2

- (i) व्याप्यारोपेण व्यापकारोपस्पर्कः।
 (ii) संज्ञासंज्ञिसम्बन्धज्ञानम् उपमितिः।
 (iii) वाक्यार्थज्ञानं शब्दज्ञानम्।

अथवा,

(b) अधोलिखितेषु पञ्चानां प्रश्नानामुत्तरं लेखनीयम्। 2×5

- (i) शब्दप्रमाणं किम्?
 (ii) वाक्यार्थज्ञाने कः हेतुः?
 (iii) वाक्यं कतिविधम्? के च ते?
 (iv) संस्कारस्य लक्षणं किम्? संस्कारः कतिविधः?
 (v) भावनायाः संज्ञा का, सा कुत्र वर्तते?
 (vi) संशयस्य लक्षणं किम्? किञ्च उदाहरणम्?
 (vii) कः आसवक्ता?